

ראש השנה

מלכות השם או מלך זקן וכסיל

צריך לעמול כדי להשיג, וכל שכן שצריך לעמול כדי לקנות אותה, בענייני עולם הזה, לעומת זאת הוא רואה את כל התאוות והחמדות שלשם נמשך מצד חומריותו בצורה מוחשית ומשכנעת, וחי בתוך אין סוף אפשרויות שיש להנות מהעולם הזה.

ולכן בכדי להצליח לצאת מהדמיון הכוזב של העולם הזה ולהכיר בדרך הנכונה צריכים ללמוד את תורת ה' שעל ידה אנו נכנסים לעולם של רוחניות, עולם שמעל הטבע, וככל שיותר עמלים בתורה ומתחברים אליה מתנתקים יותר מהחיבור לחומריות, וככל שאדם נהיה רוחני יותר הוא כבר אינו מסתנוור מהשקר של החומריות והוא מכיר שהעולם האמיתי הוא העולם שמעבר לטבע הפשוט והחומרי.

זה מה שכתב שם שהעולם הזה דומה לחושך, כלומר שבחושך לא ניתן לראות דבר וכשאי אפשר לראות שום דבר אינו ברור, ובקלות טועים להגיד על עמוד שהוא אדם ועל אדם שהוא עמוד, וכך הוא העולם הזה שדומה לחושך שאין אפשרות לראות אם דבר הוא טוב או לא כי החשיכה כל כך חזקה שטועים לחשוב על מעשה שהינו טוב והאמת היא שזה רק מכח התאוה שמפתה לחשוב כי הוא טוב בעוד שהמעשה הוא רע, אך כשמדליקים אור הרף עין החושך נעלם ואז מתברר כל מה שלא היה מובן בחושך וכל הספיקות והאפשרויות מתגלים כהבל גמור ונעלמים מעצמם, וזהו האור שעליו נאמר במשלי **'כי נר מצוה ותורה אור'** שאמנם העולם הוא חשוך אבל התורה היא אור וכשמכניסים ממנה לנשמה, מיד היא מאירה את הדרך הישרה, כי התורה היא מציאות של אור שמאירה בנפשו של כל יחיד ויחיד ועל ידה הוא מבחין אם הולך בדרך טובה או לא.

ב

זכרונות - עד כמה העולם עומד תחת מלכות שמים

אולם הקב"ה ברא אור נוסף שניתן להסתכל בו ולראות דברים שאי אפשר לראות בלעדיו והוא 'אור הגנוז', והכונה היא למה שכתוב במדרש (בר"ר פרשה יא) 'א"ר יהודה בר רבי סימון **אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו**', ואמנם צריך להבין מה הבחינה של אור זה ומה התוכן של הראייה מסוף העולם ועד סופו.

ונראה לבאר שהנה במשנה בסנהדרין כתוב שכל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, ודבר זה תמוה, שהלא יש מיליארי בני אדם שחיים בעולם ומתקיימים בו, וכיצד יתכן לומר שכל העולם נברא בשביל כל יחיד ויחיד. ומבאר הרמח"ל בדעת תבונות, שהיות והעולם נברא עם תכלית ברורה להגיע בסוף לדרגה העליונה של ייחוד ה' וההשלמה של מלכות שמים, והקב"ה קבע שהצורה בה צריכה התכלית להתגלות זה על ידי שכל יחיד ויחיד בעולם יש חלק נפרד ומיוחד לו באותה המטרה, שלכל אחד יש את הכבוד שמים שעליו לעשות ואת אותו החלק שמוטל עליו אין אף אחד אחר בכל העולם שיוכל לעשות תחתיו, ואם משהו אחד לא ימלא את תפקידו **העולם לא יגיע לשלמות**, ולכן כל אחד צריך לומר **'בשבילי נברא העולם'**, זאת אומרת שזה לא שאם הוא לא היה נברא יכול היה העולם להסתדר

א

עניין מלכות ה' אצל זכרונות

בברכת היום של ראש השנה אנו חותמים את הברכה 'מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון' כי כידוע מהותו ומטרתו של יום ראש השנה הוא המלכת הקב"ה, ובמסכת ראש השנה (טז, ב) איתא 'אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, **מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם**', דהיינו שעניינו של ראש השנה הוא **'שתמליכוני עליכם'**.

אולם מאידך ר"ה נקרא גם 'יום הזכרון' וכמבואר מיד בהמשך דברי הגמרא **'אמרו לפני ... זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה'** דהיינו שזהו יום של זיכרון כל מעשי העולם, ויש להתבונן כיצד משתלבים יחד שני עניינים אלו של מלכויות וזכרונות ומה עניין זה אצל זה.

ובתהילים (פכ"ז) כתוב "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא", ובמדרש תהילים שם 'רבנן פתרי קראי, בראש השנה ויום הכפורים, אורי - בראש השנה, וישעי - ביום הכפורים', עוד איתא במדרש שם '...ברא האור שאין ראויין בו, גנזו לעתיד לבוא אל הצדיקים שנאמר (משלי יג, ט) 'אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך' ... ורבנן אמרי הבדילו לעצמו ליתן לצדיקים לעתיד לבוא, משל למלך שהיה לו מנה יפה ואמר זו לבני, וכן הוא אומר (שם צז, יא) 'אור זרוע לצדיק', אמר דוד לפני הקב"ה, רבוננו של עולם ואימתי הוא בא, אמר לו כשיגיע הקץ ותבנה ירושלים ואני מביא אותו האור...אמר דוד, אני מזמר על אותו האור שנאמר ה' אורי וישעי', ע"כ.

ויעויי"ש בדברי המדרש שישנם שיטות רבות איך לפרש את הפסוק אולם מה שמתבאר שם על כל פנים שהאור שעליו דיבר דוד הוא האור הגנוז מששת ימי בראשית, וגם בזה יש להתבונן מה עניין האור הגנוז לצדיקים מששת ימי בראשית אצל ראש השנה.

והנה הרמח"ל פותח את ספר מסילת ישרים בזה"ל, 'יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל', דהיינו שהבסיס הראשוני לכל עבודת ה' הוא לדעת מהי מטרתנו בעולם ובאיזו דרך עלינו ללכת בכדי להשיג את המטרה.

והצורה להגיע להכרה זו ביאר כבר בהקדמה ששם הביא דברי הברייתא דרבי פנחס בן יאיר 'תורה מביאה לידי זהירות', וכתב שע"פ ברייתא זו חיבר את חיבורו, ואם כן כאשר כתב שיסוד החסידות ושורש העבודה היא להכיר מה חובתנו בעולם, זאת אומרת שזה הפשט 'תורה מביאה לידי זהירות', כלומר שהתורה היא המלמדת אותנו שכל התכלית זה לעבוד את הקב"ה וככל שעוסקים בה יותר היא מרגילה אותנו לחיות חיים של רוחניות כדי להגיע בסוף לעולם הבא, ומכח זה אנו גם נזהרים מלעשות דברים המונעים אותנו מלהגיע מתכלית זו.

והאמת היא שהתורה היא האפשרות היחידה להשיג את הברירות הזו לגבי התכלית שלנו, ולכן **רק על ידי תורה**, אפשר לבוא לידי זהירות וכמו שהאריך הרמח"ל לבאר בפרקי זהירות שהקב"ה ברא את האדם בעולם חומרי שבו לא ניתן לראות את הדרך הישרה, כי האדם הוא חומרי ויש לו תאוות חומריות אך בעוד שאת הדרך בעבודת ה' הוא

בלעדיו, כי אם הוא נברא על כרחך יש לו תפקיד מסוים שהוא - ורק הוא צריך לעשות ובלי זה העולם לא יגיע לתכלית, ונמצא שבשביל כל אחד ואחד העולם **כולו** נברא, ולכן חייב כל אחד ואחד לומר שהעולם נברא רק בשבילו, כי כל אדם חייב להבין שרק עבור מה שהוא אמור לפעול כבר צריך לברוא את כל העולם.

נמצא שישנם שני בחינות בעולם, יש את הבחינה הפרטית של כל יחיד ויחיד בפני עצמו, ויש את הבחינה הכללית של כל העולם כולו, כלומר שכפי שהתבאר לכל אדם בעולם יש תכלית שנועדה לבא רק על ידו, ובשביל לקיים את אותה התכלית עליו ללכת בדרך של הבאת כבוד שמים לעולם, ועל זה אומר המס"י שכדי לדעת את **חובתו בעולמו** עליו לעסוק בתורה, שעל ידי **'המאור שבה'** יוכל לבחון את עצמו תמיד האם נמצא בדרך הנכונה ביחס לאותה התכלית, זאת אומרת שהתורה היא האור של כל יחיד ויחיד לראות את התכלית שלו.

אך כאמור יש את התכלית הכללית שהעולם צועד לקראתו מששת ימי בראשית, וכנגד התכלית הזאת הקב"ה ברא מיד בתחילת הבריאה את האור הגנוז, וזה הכונה בדברי המדרש שבאור שברא הקב"ה ביום הראשון הוא צופה מסוף העולם ועד סופו, כי זהו האור הכללי של כל העולם שבו ניתן לבחון את כל העולם עד כמה צועד לקראת המטרה הנכספת של **'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'**.

אלו הם שני האורות הקיימים בבריאה, האחד הוא **'אור התורה'** שמאיר לכל יחיד ויחיד על התכלית האישית שלו עד כמה תיקן והשלים את מה מוטל עליו, והשני הוא **'אור שבעת הימים'** שמאיר על כל העולם כולו מתחילתו ועד סופו לראות עד כמה מתקרב לתכלית השלימה ביום בו **ימלוך** הקב"ה על כל העולם כולו בכבודו.

ג

מלכות ה' על הכלל ועל הפרט

ועתה נשוב אל תחילת הדברים, שמצד אחד ראש השנה הוא 'יום הזכרון' ומצד שני ראש השנה הוא יום של אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, אולם האמת היא שעניין הזכרונות ועניין ההמלכה אינם שני דברים חלוקים אלא הם הולכים יחד, שמכיון שראש השנה הוא יום שנברא בו העולם במטרה להגיע לריבוי של כבוד שמים ולייחוד השלם, לכן ביום זה הקב"ה מסתכל באור הגנוז ובדק את העולם מתחילתו ועד סופו, וכמו שכתוב בברכת זכרונות **'זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון... כי זכר כל המעשים לפניך בא ואתה דורש מעשה כולם'**, זאת אומרת שהקב"ה בוחן כמה התקדם העולם מתחילת בריאתו ועד עתה לקראת תכלית השלמות של המלכת הקב"ה.

ואלו הם שני הצדדים שבראש השנה, המלכת הקב"ה היא שעל כל יחיד ויחיד מוטל להמליך את הקב"ה על עצמו, ויום הזכרון שהקב"ה זוכר ופוקד את כל מעשי העולם מתחילתו ועד סופו בבחינה של כלל אחד גדול, ובוחן עד כמה התרבתה בו מלכות שמים - יום הזכרון והמלכת הקב"ה זה בעצם אותו הדבר בדיוק.

ונבאר מהו עניין המלכת הקב"ה על עצמו, הגמרא בקידושין (מט) אומרת שלעולם יראה אדם את עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכך נפסק להלכה ברמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג) שכל אחד חייב לראות עצמו כבינוני, שכמבואר בראש השנה (טז, א) דינם תלוי ועומד מראש השנה ועד יום כיפור ואם עשה מצוה אחת הכריע עצמו לזכות עבר עבירה אחת הכריע עצמו לחובה. וצריך להבין מה הכונה בזה, שהרי במהלך השנה האדם עשה מעשים רבים חלקם טובים וחלקם לא, ואיך יתכן שהרוב בינוניים שיש להם מחצה זכויות ומחצה עוונות, שלכאורה לרבים יש יותר זכויות מעוונות ויש רבים להיפך, ואיך יתכן לומר שרוב בני אדם נחשבים כבינוניים.

והביאור בזה שיש שתי מלכויות שמושלות באדם מצד אחד 'מלכותו יתברך' ומצד שני שולט באדם 'מלך זקן וכסיל' - היצה"ר, האדם מטבעו חושק בתאוות ונמשך לגשמיות, ואם אדם חי באופן שכל דבר שמתחשק לו מיד הוא עושה, הוא משועבד לחלוטין למלך זקן וכסיל, כי הוא זה שאומר לו מה לעשות ושולט בכל רצונותיו, המלכת הקב"ה פירושה להמליך את הקב"ה על הרצונות על המחשבות ועל ההנהגות, שהקב"ה יהיה היחיד שמורה לו מה לעשות ולא שום כח אחר, וכל פעם שאדם נכנע ליצרו הרע באותו הרגע הוא מחזק את שלטון היצר עליו ומרחיק ממנו עול 'מלכות שמים'.

ובנקודה זו הקב"ה בוחן אותנו ביום ראש השנה, האם אנו ממליכים אותו על כל מעשינו ומשעבדים אליו את רצונותינו, או שבמקום זאת אנו נתונים למלכות של כל מיני כוחות זרים ששולטים עלינו, שהם ההיפך הגמור של 'עול מלכות שמים', וזאת הסיבה שעלינו לראות עצמינו כבינוניים שתלויים ועומדים, שאמנם בדרך כלל אנו משתדלים לעשות מה שצריך ולקיים את רצון ה', אך יש פעמים שכן נכנעים לתאוות ומתפתים אחרי דברים לא טובים ובזה אנו מחזקים את שלטון היצר עלינו.

וביום ראש השנה אנו מראים את מי אנו ממליכים עלינו, ומפני זה אם מתחזקים ומקבלים על עצמינו לנהוג רק על פי רצון ה', אנו כבר מראים בזה שאנו ממליכים **אותו** עלינו ואנו משתייכים אליו, ואז אפילו אם במשך השנה כן היו נפילות, בכל זאת כאשר שואלים מי המלך, התשובה היא שה' הוא הא-להים, רק שיש לנו תאוות ואנו נכשלים מחמת חולשתנו.

אך לעומת זאת אם בראש השנה לא מספיק ממליכים את הקב"ה בצורה מושלמת ולא מוכנים לקבל לעשות ולהידבק אך ורק בקיום רצונו, בצורה כזו אפילו אם בדרך כלל כן יש רוב זכויות, אבל בפועל מראים שמי שמולך זה לא מלכות שמים אלא 'מלך זקן וכסיל'.

וזאת העבודה המוטלת עלינו ביום זה לשעבד ולהכניע ככל האפשר את היצר הרע להעמידו תחת מלכות ה' ולבטל את כוחו להכיר שהקב"ה הוא המלך היחיד שרק לו אנו אמורים להישמע ולשעבד אליו את כל עצמותינו.

ואמנם זה ודאי שקשה מאוד להמליך את הקב"ה על כל התאוות החומריות, כי זה הדבר שהיצר הכי מתנגד אליו מכל דבר אחר, שלא להמליך את הקב"ה והוא בלבד ישלוט על האדם ויגיד לו מה לעשות, אבל על זה כתוב בפסוק "ושבת עד ה' א-להיך... ומל ה' א-להיך את לבבך" וכתב שם הרמב"ן, 'כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה', דהיינו שהקב"ה יבטל את הרצונות הטבעיים הגשמיים שיש לאדם שישגיג אהבת ה' וכתב שם 'זהו שאמרו הבא ליטרה מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך', דהיינו שעל ידי שאדם ישוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו יזכה שהקב"ה יסיר ממנו את החלקים הרעים שהוא אינו יכול להסיר בעצמו, אבל כמובן שבשביל זה צריך להיות 'בא ליטרה' שהוא מצידו ינסה ככל יכולתו, ואז יזכה שייסיעו בידו להסיר את מה שהוא אינו יכול, ויוכל להמליך את הקב"ה על כל מעשיו ויכניע את היצה"ר תחת מלכות ה'.

ועכשיו בזמן זה של המלכת הקב"ה נתחזק עד כמה שנוכל, נתנער משלטון מלך זקן וכסיל ונקבל על עצמינו מלכות שמים, והלואי שנזכה להרבות מלכות שמים על עצמינו מצד כל יחיד ויחיד, וכך יתרבה מלכות שמים בעולם בכלל ונזכה ל'והיה ה' למלך על כל הארץ', וככל שבאמת נבטל את שלטון הרע עלינו ונתחזק רק במלכותו יתברך בלי שום דבר אחר נזכה בקרוב הן מצד הפרט והן מצד הכלל למה שכתוב **"ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"**.